

APROXIMACIÓ A LA GESTIÓ DEL PATRIMONI LITERARI DE MARIA ÀNGELS ANGLADA

MIREIA MUNMANY MUNTAL

Universitat de Vic
mireia.munmany@uvic.cat

Approach to the management of the literary heritage of Maria Àngels Anglada

El patrimoni literari és el llegat d'una literatura que es reconeix com a pròpia en el si d'una societat, gràcies a la reinterpretació que se'n fa en un espai i un temps determinats. En aquest article volem estudiar si l'obra de Maria Àngels Anglada ha passat a formar part de la memòria literària del país. Per fer-ho, d'una banda, conceptualitzem el patrimoni literari i la seva gestió, i, de l'altra, repassem breument la vida de l'autora vigatana, la seva obra literària i els premis obtinguts, per acabar-nos fixant en com es difon, com es rep i com és recordada avui dia.

Paraules clau: Patrimoni literari, gestió, Maria Àngels Anglada.

Literary heritage is the legacy of a literature that is recognised as belonging to the heart of society, thanks to the reinterpretation that has been made in a specific time and space. In this article we want to look into whether the work of Maria Àngels Anglada has come to form part of the country's literary memory. To do this, on the one hand, we conceptualise the literary heritage and its management, and on the other hand, look briefly at the life of the author from Vic, her literary work and the prizes she won, to end by looking at how it is transmitted, how it is received and how it is remembered today.

Keywords: literary heritage management, Maria Àngels Anglada.

Data de recepció: 30/4/2015. Data d'acceptació: 22/5/2015.

1. Introducció

Les societats viuen un moment de canvis constants i accelerats. D'una banda, per la crisi econòmica i de valors, d'identitat; i, d'altra banda, per l'accés i l'excés a la informació en un món ja global. Davant aquest període continu de transformació és lògic que es generi incertesa, i en el si de les mateixes societats creixi la necessitat com a poble de reforçar la cohesió social i fomentar un sentiment de pertinença, i que alhora es treballi per identificar singularitats que et posicionin i et diferenciïn en aquest món global. El patrimoni literari pot esdevenir una eina en aquest sentit. Conservar, reinterpretar i difondre la memòria literària en la societat implica mantenir una herència comuna on, d'una banda, sentir-nos identificats i, de l'altra, distingir-nos davant dels altres.

En l'actual context històric i social volem conèixer si la societat catalana té en compte el patrimoni literari de l'autora vigatana Maria Àngels Anglada com a element identificador i/o diferenciador. En aquest sentit, analitzem si el seu llegat literari forma part de la memòria col·lectiva de la societat. Per estudiar-ho intentem respondre les següents preguntes: És fàcil trobar la seva obra? Existeixen iniciatives que ens apropen a la seva memòria? Està inclosa dins les principals antologies de la literatura catalana? Ha estat reiteradament premiada? Quina obra ha deixat escrita?

Amb l'objectiu de respondre aquestes i d'altres preguntes, d'entrada, conceptualitzem què entenem per patrimoni literari i, en segon lloc, exposem la gestió que existeix entorn del llegat literari de Maria Àngels Anglada. És a dir, analitzem diversos factors que dividim en quatre estadis: Vida i obra, Recepció i reconeixement institucional, Salvaguarda patrimonial i Memòria i difusió social. En cada estadi identifiquem aquells factors que ens han de permetre relacionar la vida amb l'obra, l'obra amb els premis, els reconeixements amb la recepció, la localització del seu fons, i la memòria amb el consum. Tot això entenent el patrimoni literari i la seva gestió com un sistema confeccionat per una complexa xarxa de relacions.

2. Conceptualització del patrimoni literari

Si partim del concepte 'patrimoni' observem que aquest prové del mot llatí *patrimonium* i significa, segons la definició del Gran Diccionari de la Llengua Catalana, «el conjunt de béns, valors i crèdits que posseeixen una persona o una institució», i alhora els «béns que una persona hereta dels seus ascendents» (Giralt i Radigales, 1998). Si ens fixem en l'arrel de la paraula, aquesta prové de *pater* i fa referència al pare. O sigui que no es tracta de qualsevol bé o herència, sinó d'aquella rebuda per part del pare. En un context on el pare era primordial el significat denota la importància d'aquest conjunt de béns, fins al punt que esdevenen susceptibles de ser transmesos a les generacions futures.

Tanmateix, són diversos els intel·lectuals que exposen que el patrimoni és més un procés social —canviant— que una herència, i coincideixen a atorgar-li un caràcter polisèmic, manifestant la seva dimensió històrica i social (Davallon, 2010; Michaud, 2003; Ballart Hernández & Juan i Tresserras, 2001; Prats, 1998). A nivell històric, el patrimoni relaciona el present amb el passat, esdevenint missatger per a les generacions presents i futures. A nivell social, el patrimoni evoluciona i canvia en funció del context i del discurs que se li vol donar des de la societat.

Per tant, definint el «patrimoni literari» a partir del concepte exposat de «patrimoni», entès com a procés, constatem que el patrimoni literari és el llegat literari que posseeix una societat. Un llegat que li arriba del passat i és reconegut —gràcies a la reinterpretació que se'n fa en un espai i un temps determinats— com a propi en el si d'una comunitat, en sintonia amb els valors d'aquesta que l'accepta, el reconeix com a seu i el transmet a les generacions futures amb el millor estat possible. Se sobreentén que no es conserva i es transmet qualsevol llegat literari, sinó aquell que gràcies a la manera com ha utilitzat el llenguatge i el pensament que ha generat, ha estat prou valuós per a ser conservat i sobreviure al pas del temps.

És, precisament, en el pas del temps i en la transmissió d'aquesta «herència fràgil», per dir-ho com Tzvetan Todorov (2007: 97), que la gestió del patrimoni literari necessita concreció i pren l'autor com a marc de referència i, amb ell, tot el seu univers. Com apunta Carme Torrents, directora de la Fundació Jacint Verdaguer i secretària d'Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català:

«El patrimoni literari inclou tot l'univers de l'escriptor. És a dir, allò que parla de l'autor en el vessant més humà i que ens ajuda a entendre el personatge i allò que pertany a l'àmbit creatiu i ens apropa a l'escriptor i a la comprensió

de la seva obra. Aquest conjunt d'elements reals i simbòlics constitueixen el patrimoni literari.

El llegat literari d'un autor abasta des d'un lligall de manuscrits o mecanoscrits, la seva biblioteca, però també les cases on va viure, els llocs on va estudiar i el paisatge vinculat a la seva vida i tots aquells indrets reals o ficticis que es van convertir en escenari de la seva obra.» (2007: 596)

Es tracta, doncs, d'elements reals i simbòlics, tangibles i intangibles, que constitueixen el patrimoni literari i ens apropen a l'univers literari de l'autor ajudant-nos a conèixer-lo i a entendre'l millor a ell mateix, a la seva obra i el «món psicològic i social en què habitem», manllevant les paraules de Todorov (2007: 78).

Per tant, tot i incloure's dins la categoria de patrimoni intangible, essent coneixement, pensament, sentiment i memòria, no es pot menystenir la seva part tangible i més material. La vessant en què la majoria dels centres que vetllen pel patrimoni literari han trobat la seva raó *per se*. Un camí tangible i més terrenal per a gestionar, al capdavant, l'essència intangible del patrimoni literari.

Si entenem el patrimoni literari, en tant que procés sociocultural, en un espai i un temps concrets és rellevant ressaltar-ne la seva complexitat com a «sistema de sistemes», tal com ho designaven els formalistes russos. Una teoria que Itamar Even-Zohar ha anat desenvolupant des del 1978 i que ha passat a anomenar-se «polisistema».¹ Apropiar-nos de la idea del «polisistema» per aplicar-la al patrimoni literari ens permet, en primer lloc, reconèixer en tot moment la complexitat del terme. I, en segon lloc, emmarcar-lo en un «sistema» divers i integrat d'una xarxa de relacions, tant internes com externes, que el defineixen alhora que el modifiquen.

El patrimoni literari entès com a «polisistema» s'entendria com un engranatge format per diversos elements. Concretament, aquesta xarxa de relacions entre elements intrínsecs i extrínsecs que provoquen que el patrimoni literari emmarcat en un sistema, en contacte amb d'altres sistemes, sigui dinàmic, heterogeni i modificable constantment en un espai i un temps determinats. Per tant, tenint en compte la teoria d'Itamar Even-Zohar apuntem que el patrimoni literari es crea, es reinterpreta i es transmet a través d'una xarxa relacional complexa, en la qual intervenen diversos factors.² Consegüentment, en la gestió del patrimoni literari valorem aquests elements, alhora que també intervenen en la gestió diversos factors ubicats en un espai i un temps concrets, que, en determinats casos, permeten valoritzar el patrimoni literari.

1. La teoria polisistèmica aplicada al patrimoni literari i a la seva gestió és la base teòrica de la tesi doctoral, sota el paraigua del doctorat industrial que comparteixen la UVic-UCC i Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català, que estem treballant des del 2011 sota el títol *Gestió del patrimoni literari català femení. Conceptualització i proposta d'anàlisi*, codirigida per Montserrat Comas (Biblioteca Museu Víctor Balaguer) i Pilar Godayol (UVic-UCC).

2. En l'esquema dels factors que operen en la cultura Itamar Even-Zohar identifica: la Institució, el Productor, el Consumidor, el Mercat, el Producte i el Repertori (2010: 15).

3. Gestió del patrimoni literari

Quan ens referim a gestionar ho fem en el sentit de reinterpretar, traduir (Duch, 2002) i transmetre el llegat literari a la societat en les millors condicions possibles i amb el màxim coneixement, perquè les persones s'hi puguin reconèixer i el percebin com a propi. Això inclou tant el llegat material com l'immaterial, tot i que és evident que la gestió del patrimoni literari tendeix a fer tangible el valor immaterial del bé per tal de fer-lo arribar d'una manera més clara a la societat. Fet que demostra el sorgiment de diverses rutes literàries com a producte turístic per a difondre el patrimoni literari d'un autor emmarcat en la seva geografia, per exemple. Així com també la reedició de diverses obres o el sorgiment d'obres noves que ens aprenen i recorden el patrimoni literari de l'autor/a.

És en la gestió que hi ha el primer acte de selecció en considerar-se que una obra és prou valuosa com per a ser conservada i difosa. Sense entrar en el debat del cànon, sí que enumerem els dos corrents principals: d'una banda, el que justifica la selecció a partir del valor estètic sotmès al gust, un gust universal, que podríem identificar amb el crític literari Harold Bloom. De l'altra, el que considera que tot recau en la ideologia i des de la perspectiva que s'observa, tal com defensa Edward S. Casey, entre d'altres.

Essent partidari d'una o altra postura, el que és evident és que existeix un primer acte de selecció, que s'acostuma a fer des de l'acadèmia o institució i que es trasllada molt sovint a l'obtenció de premis, fet que permet a l'autor/a entrar dins el sistema literari i començar a publicar, camí altrament difícil si prèviament no et coneix ningú. Tot i que l'èxit principal de la gestió podríem afirmar que s'esdevé quan el poble coneix i es fa seu aquest patrimoni literari, perquè se sent identificat amb les paraules transmeses o perquè pensa que aquest llegat literari el pot posicionar i diferenciar davant dels altres.

Amb la selecció prèvia, per tant, s'ha considerat que un llegat literari és prou valuós per a ser conegut i és a través de la gestió que es conserva i es difon. Si no volem que una obra caigui en l'oblit no n'hi ha prou amb què aquesta sigui literàriament exquisida o que l'acadèmia o la institució ens digui que així és. El que cal és que tingui una gestió completa al darrere que la recordi i doni les «eines» (Even-Zohar, 2010: 9- 14) a la societat per «traduir-la», per dir-ho com Lluís Duch, en funció del context en què es viu. Per aconseguir-ho, entenem que cal una gestió professional i discreta, donant les eines amb un suficient marge de llibertat perquè aquest llegat literari entri gradualment en la societat, sense ser imposat. Només així les diverses generacions, a part de tenir els suficients mecanismes per integrar-lo a les seves vides, s'hi reconeixen.

4. La gestió del patrimoni literari de Maria Àngels Anglada

A continuació, analitzem la gestió del patrimoni literari de Maria Àngels Anglada amb l'objectiu de descobrir si realment el seu llegat literari forma part de la memòria del país. En la gestió hi intervenen diversos factors que aquí dividim en quatre estadis.

En primer lloc, examinem la vida i obra de l'autora. En aquest àmbit ens interessa conèixer el context en què va néixer i viure Anglada i com es va anar fent un lloc dins el sistema literari. Les diverses publicacions al llarg de la seva vida també ens descobriran si van existir «silencis» creatius pel fet de ser dona.

En segon lloc, estudiem com s'ha rebut l'obra d'Anglada d'una banda a un nivell institucional, fixant-nos amb els premis que ha obtingut i els homenatges que se li han fet, tant en vida com pòstumament; i d'altra banda a un nivell acadèmic, alhora que examinem la seva presència al catàleg de la Biblioteca de Catalunya i a les principals antologies de la literatura catalana.

En el tercer àmbit ens fixem en la salvaguarda patrimonial de Maria Àngels Anglada. Volem saber on està ubicat el seu fons i qui en gestiona la seva memòria literària; així com el nombre de manuscrits que es conserven i si aquests són consultables per al públic.

I en el darrer estadi analitzem si l'obra de Maria Àngels Anglada és present a la societat d'avui. Primer, valorem la recepció de la seva obra a partir de disciplines artístiques que després es difonen a un públic ampli de la societat. Segon, ens fixem en la seva presència a les biblioteques públiques i als clubs de lectura. Tercer, per conèixer-ne el consum examinem les reedicions i traduccions que s'han generat a partir de les seves obres i, en darrer lloc, volem conèixer la seva presència física al carrer i virtual, a partir de projectes de la xarxa.

4.1. Vida i obra de Maria Àngels Anglada

Maria Àngels Anglada va néixer a Vic el 1930, en el si d'una família benestant. «Filla d'un advocat vigatà, la gran de quatre germans, viu en un ambient familiar apassionat per la música» (Boloix, n.d.).³ A més de la música, del pare també n'hereta «un catalanisme arrelat a la terra, l'afecció als poetes llatins, la curiositat intel·lectual i la passió per Jacint Verdaguer» (Foguet i Boreu, 2003: 10). Amb una base familiar intel·lectual, perllongarà els estudis a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona on va el 1947 per estudiar Filologia Clàssica. Justament, bona part de la seva vida la va dedicar a la docència com a professora de literatura clàssica.

En l'àmbit literari, tot i que va començar a escriure molt aviat no va ser fins a l'edat de 42 anys que va publicar la seva primera obra *Díptic* (1972), un recull de poemes. Però va ser el 1978, amb la publicació de *Les Closes*, per la qual va rebre el premi Josep Pla, quan va iniciar una trajectòria sòlida i pública. Es va incrementar la seva presència dins els cercles literaris i va començar a assistir a diversos actes, però sense entrar dins els cercles de poder, posició que li va permetre mantenir, segons Eusebi Ayensa i Francesc Foguet, «independència de criteri, tant en termes estètics com intel·lectuals» (Anglada Ayensa & Foguet i Boreu, 2008: 5).

3. BOLOIX, Gabriel (n.d.). *Maria Àngels Anglada* [En línia]. Barcelona: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. <http://www.escriptors.cat/autors/angladama/pagina.php?id_sec=234> [Consulta: 20 novembre 2014]

Al llarg de la vida Maria Àngels Anglada va publicar diverses obres de poesia,⁴ narrativa,⁵ narrativa infantil,⁶ estudis i alguna cantata.⁷ Destaca, per exemple, *Sandàlies d'escuma*, premi Lletra d'Or 1985, *Columnes d'hores*, recull de tota la seva poesia fins l'any 1990, i *Quadern d'Aram*. Tot i que va ser *El violí d'Auschwitz* (1994) el que la va consolidar i la va convertir en una narradora admirada tant per la crítica com pel públic. És l'obra de l'autora que ha estat més reeditada i més traduïda.⁸

Malgrat donar-se a conèixer per la seva vessant novel·lista, Anglada es definia a ella mateixa com a poeta: «Jo sóc una poeta —afirma sovint— que escriu novel·les» (Foguet i Boreu, 2003: 153). Una poeta compromesa amb la llengua i el país, que alçava la veu contra les injustícies, tal com afirmen Maica Bernal i Carme Rubio: «És la posició ètica d'una escriptora que se situa per damunt dels fets com una veu incòmoda i valenta que no es pot fer callar; de l'artista que defensa la llibertat de les idees i la riquesa de la cultura dels pobles» (2010: 620).

Per concloure aquest estadi remarcuem, primer, com va ser l'obtenció d'un premi literari el que va obrir les portes a Anglada a entrar dins el sistema literari català. Segon, que tot i considerar-se poeta i escriure novel·les amb voluntat poètica, se la reconeix per la seva vessant novel·lista. Una mostra de com el sistema literari, efectivament, margina un gènere d'un altre. I, en darrer terme, evidenciem com la seva producció literària està marcada per la seva condició de dona i, com no podria ser de cap altra manera, formada de «silences» (Olsen, 1980). El mateix Francesc Foguet ho explica en la biografia *M. Àngels Anglada. Passió per la memòria*: «Per manca d'hores materials, Maria Àngels escriu quan pot i està molt de temps sense poder-s'hi dedicar (...), ja que ha de dedicar totes les energies a pujar les nenes» (2003: 31-32). No serà fins el 1970, als quaranta anys, que Anglada

4. *Díptic* (amb Núria Albó Corrons). Pròleg de Marià Manent. Dibuixos de Ricard Creus. Vic: Tipografia Balmesiana, 1972. *Kyparíssia*. Pròleg de Jordi Pla. Barcelona: La Magrana, 1980. «Carmina cum fragmentis» (dins *Columnes d'hores: 1965-1990*). Barcelona: Columna, 1990. *Columnes d'hores: Díptic, Kyparíssia, Carmina cum fragmentis (1965-1990)*. Barcelona: Columna, 1990. *Arietta*. Epíleg de Joan Bastardas. Barcelona: Columna, 1996. *Poesia completa*. Bellcaire d'Empordà: Vitel·la, 2009.

5. *Les closes*. Barcelona: Destino, 1979. *No em dic Laura*. Barcelona: Destino, 1981. *Viola d'amore*. Barcelona: Destino, 1983. *Sandàlies d'escuma*. Barcelona: Destino, 1985. *Artemisia*. Barcelona: Columna, 1989. *La daurada Parmèlia i altres contes*. Barcelona: Columna, 1991. *L'agent del rei*. Barcelona: Columna, 1991. *El violí d'Auschwitz*. Barcelona: Columna, 1994. *Quadern d'Aram*. Barcelona: Columna, 1997. *Nit de 1911*. Barcelona: Empúries, 1999. *L'àngel i altres contes*. Barcelona: Empúries, 2000. *Obres completes de Maria Àngels Anglada*. Volum 1: narrativa. Introducció de Carles Miralles. Edició i notes explicatives i complementàries d'Eusebi Ayensa. Barcelona: Edicions 62, 2001. Clàssics Catalans.

6. *El bosc de vidre: un conte d'en Bernat*. Il·lustracions de Jesús Gabán. Barcelona: Destino, 1987. *La grua Estontola*. Il·lustracions de Montserrat Cabo. Barcelona: Cruïlla, 1992. *L'hipopòtam blau*. Il·lustracions de Gabriela Rubio. Barcelona: Columna, 1996. *L'ocell de l'ànima*. *El Bruel de Castelló*. Amb la col·laboració plàstica de Joan Paradís i Creus Dalgà, i la incorporació d'obra de Baromeu Massot. Gaiüses: Llibres del segle, 1996. *Relats de mitologia I. Els Déus*. Il·lustracions de Carme Peris. Barcelona: Destino, 1996. *Relats de mitologia II. Els herois*. Il·lustracions de Carme Peris. Barcelona: Destino, 1996. *Nadal*. Il·lustracions de Maria Teresa Ramos. Barcelona: Columna, 1998. *Relats de mitologia. Herois i déus*. Barcelona: Proa, 2008.

7. Les obres esmentades s'han classificat seguint la metodologia aplicada per Francesc Foguet a *M. Àngels Anglada. Passió per la memòria* (2003), hi faltarien assaigs literaris, estudis i traduccions.

8. En el punt 4.4. veurem les diverses traduccions i reedicions de la novel·la. A més, el seu èxit va fer que el cinema s'interessés per dur-la a terme, projecte que al final va quedar congelat.

Maria Àngels Anglada a Les Closes, Vilamacolum. Autor: Arxiu familiar.

disposarà per primera vegada d'una «cambra pròpia» i dos anys més tard quan «curiosament» apareix publicada la seva primera obra.

4.2. Recepció i reconeixement institucional

El premi Josep Pla li va permetre publicar *Les Closes* a l'Editorial Destino i va facilitar que el seu nom ressonés dins el sistema literari català. A partir d'aquest moment, i atesa la seva inesgotable tasca literària com a poeta, narradora i articulista, junt amb la seva compareixença activa en actes culturals, Anglada es va anar fent un lloc a la societat. Encara en vida, se li van atorgar més premis, se li van dedicar homenatges i va ser present als mitjans de comunicació.

Quant als premis, l'autora vigatana va rebre el premi Lletra d'Or i el Premio Nacional de la Crítica per *Sandàlies d'escuma* (1985). I el 1989, una menció honorífica per *Paisatge amb poetes* en els VIII Premis de Literatura Catalana, atorgats per la Institució de les Lletres Catalanes. Per aquesta mateixa obra l'Institut Italià de Cultura de Barcelona li va dedicar un homenatge. Seguint amb els guardons cal destacar el premi «La Novel·la de l'Any 1994» per *El violí d'Auschwitz*, en el marc dels premis Prudenci Bertrana, atorgat pels lectors. I el 1998, l'Octavi Pellissa pel projecte de contes *Nit de 1911*.

Respecte als homenatges, la trajectòria cultural i literària va ocasionar que el 1994 la Generalitat de Catalunya li concedís la Creu de Sant Jordi i que la

ciutat de Figueres la designés filla adoptiva (1996). El 1998, a més, va assumir el càrrec de vicepresidenta de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, entrant de ple al sistema cultural del país. I el 1998 la Universitat de Vic li va dedicar unes jornades en homenatge, on la mateixa Anglada va pronunciar la lliçó inaugural de la Universitat d'Estiu.

Si ens referim a la seva presència a la premsa, se li van publicar prop de trenta entrevistes,⁹ totes elles a partir del 1979, i a més va anar ocupant notícies i articles coincidint amb la publicació d'alguna de les seves obres o per notificar els premis i homenatges que va rebre. Per tant, en el moment de la mort, l'any 1999, Anglada és una autora reconeguda i estimada, però és just en aquest moment quan la premsa se'n fa més ressò. La notícia apareix als principals mitjans de comunicació del país.¹⁰

La mort de l'autora vigatana marca un punt d'inflexió en la gestió del seu llegat literari, ja que qui havia creat el discurs i qui l'estimulava d'una manera activa dins el sistema literari desapareix. A partir d'aquí cal que sorgeixi una gestió externa perquè aquest llegat es mantingui viu, per això creiem que, primer, és oportú analitzar el paper que ha jugat la institució i l'acadèmia envers la presència del llegat de Maria Àngels Anglada en la societat. Per fer-ho identifiquem les iniciatives que després de la seva mort han aparegut per recordar-la.

Com que Anglada era una persona coneguda, just després de la seva mort, a més d'aparèixer als mitjans, se li dediquen diversos homenatges. Van ser la ciutat de Figueres i l'Institut d'Estudis Catalans els primers que la van recordar i la Universitat de Girona li va dedicar la lliçó inaugural del curs 1999-2000, a més d'un curs per estudiar l'obra de l'autora.¹¹ A banda, també ens fem ressò del sorgiment d'un premi amb el seu nom. El 2004 i en complicitat entre l'Institut Ramon Muntaner de Figueres i les filles d'Anglada es va crear el Premi de Narrativa Maria Àngels Anglada, dotat amb 3.000 € i que ha esdevingut rellevant dins el sistema literari actual.¹²

Tot i que els actes més nombrosos i que van aconseguir més ressò van ser els que es van celebrar coincidint amb el desè aniversari de la seva mort, el 2009. No és atzarós que qui en donés el tret de sortida fos la Càtedra de Patrimoni Literari Anglada - Fages de Climent de la Universitat de Girona, la Biblioteca Carles Fages de Climent de Figueres i l'Ajuntament de Figueres, tres institucions molt relacionades amb l'autora.¹³ No hi va haver l'«Any Anglada», perquè encara falta per

9. Hem tingut en compte les entrevistes que apareixen a: FOGUET I BOREU, Francesc. *M. Àngels Anglada. Passió per la memòria*. 1a ed. Barcelona: Pòrtic. Dones del XX, p. 297-299.

10. Tant les notícies, els comentaris com els articles els hem tret de *Traces, La Vanguardia digital, Racó i TV3*.

11. Els diversos actes i homenatges es plasmen en la tesi que estem elaborant, però també es poden veure a la pàgina web de la Càtedra de Patrimoni Literari Català Anglada - Fages de Climent.

12. D'entre els guardonats hi ha noms i obres prou conegudes: 2004 Emili Teixidor. *Pa negre*. 2005 Carme Riera. *La Meitat de l'ànima*. 2006 Joan Daniel Bezsonoff. *Amnèsies de Déu*. 2007 Imma Monsó. *Un home de paraula*. 2008 Quim Monzó. *Mil Cretins*. 2009 Joan F. Mira *El professor d'Història*. 2010 Màrius Carol. *L'home dels pijames de seda*. 2011 Sergi Pàmies *La bicicleta estàtica*. 2012 Jaume Cabré. *Jo confesso*. 2013 Lluís Llach *Memòria d'uns ulls pintats*. 2014 Rafel Nadal. *Quan en dèiem Xampany*.

13. La Càtedra de Patrimoni Literari de la Universitat de Girona porta el nom de l'autora com a homenatge, a més de vetllar per la seva memòria, la Biblioteca Carles Fages de Climent conserva manuscrits de les seves obres, i la relació de l'Ajuntament de Figueres es deu al fet de ser una de les ciutats on Anglada va viure bona part de la seva vida.

Espectacle a partir de textos i músiques de Maria Àngels Anglada amb motiu del desè aniversari de la seva mort, a càrrec del Patronat d'Estudis Osonencs amb la col·laboració de l'Associació de veïns del Seminari Vell. Autor: Josep Gomis.

al centenari del seu naixement,¹⁴ però sí que el 2009 va ser un any d'homenatges que va servir per donar a conèixer la figura i l'obra d'Anglada a diversos sectors i territoris catalans.

D'entre les diverses activitats portades a terme destaca l'exposició virtual *Quadern d'Anglada*, creada per Lluís Rius junt amb la Càtedra de Patrimoni Literari i la Institució de les Lletres Catalanes, i la mostra itinerant *Maria Àngels Anglada 1930/1999. Vida i obra*, acollida i organitzada per l'Institut d'Estudis Catalans i la Càtedra de Patrimoni Literari; a més de conferències, lectures de poesia, clubs de lectura i recitals dedicats a l'autora, com el recital que el PEN Català i la Institució de les Lletres Catalanes van organitzar a l'Ateneu de Barcelona: *Amb el nom clar que una vella sang dicta*.

La memòria de l'autora també va ser present a Vic, la seva ciutat natal. El consistori vigatà va ser l'encarregat de donar el tret de sortida als actes commemoratius integrats per conferències, tertúlies i lectures. També es va celebrar la jornada d'estudi *L'obra de Maria Àngels Anglada avui*,¹⁵ que va finalitzar amb l'itinerari

14. Posem entre cometes l'«Any Anglada» recordant els darrers homenatges que hi ha hagut: «Any Espriu» (2013), «Any Vinyoli» (2014), organitzats a nivell institucional i amb una gran despesa econòmica i repercussió mediàtica.

15. A càrrec de la Càtedra de Patrimoni Literari, la Càtedra Verdaguier d'Estudis Literaris, *Reduccions*, Revista de Poesia, Patronat d'Estudis Osonencs, CEID, FCHTD i amb la col·laboració de la Càtedra Unesco Dones, Desenvolupament i Cultures i l'Ajuntament de Vic.

literari *Maria Àngels Anglada a Vic*; i l'espectacle *Les màgiques fonts: la veu de la música i la paraula. Concert de vivències musicals de M. Àngels Anglada*, a càrrec del Patronat d'Estudis Osonencs amb la col·laboració de l'Associació de veïns del Seminari Vell. Així mateix hi va tenir lloc la cantata infantil *Les Veus Misterioses*, dirigida per la seva germana Enriqueta.

A nivell acadèmic cal evidenciar els nombrosos articles sobre Anglada, prop d'una cinquantena, publicats en revistes indexades, així com els llibres o capítols de llibres. Tot i ser diversos els investigadors que han tractat el seu llegat, hi ha noms recurrents com el cas d'Eusebi Ayensa, Francesc Foguet, Lluïsa Julià, Maria Mercè Miró, Jordi Pla o Mariàngela Vilallonga.¹⁶ No hi ha, però, cap tesi doctoral entorn de la seva figura. Així mateix a nivell internacional hi ha ben poca cosa, un article en italià i dos en anglès. Si ens fixem en un nivell acadèmic previ, és interessant veure si la seva obra apareix com a lectura «prescriptiva» a la selectivitat, fet que implica que els estudiants del país coneguin i llegeixin l'obra al mateix temps que són susceptibles de participar en activitats entorn a l'autora.¹⁷ En aquest sentit sí que ho va ser *Quadern d'Aram* en les recents promocions 2009-2011, 2010-2012 i 2011-2013.

En el catàleg de la Biblioteca Nacional de Catalunya s'inclouen 35 obres diferents de Maria Àngels Anglada, entre narrativa, poesia i assaig, a més de set títols traduïts al castellà, amb l'excepció d'*El Violí d'Auswith* del qual disposen d'exemplars en 12 llengües diferents. De la majoria d'obres en tenen un parell o tres d'exemplars, a excepció d'*El Violí d'Auswith* (31), *Quadern d'Aram* (12), *Les Closes* (11) i *Sandàlies d'Escuma* (6). De les 35 obres, només 21 les tenen en préstec i acostumen a ser les obres de narrativa i poesia. D'aquestes, el 2013 se'n van agafar 9 exemplars de 4 obres diferents i el 2014, 9 exemplars corresponents a 13 obres.

Mentre Anglada no acostuma a ser present en les principals antologies generals de la història de la literatura catalana,¹⁸ sí que apareix en antologies o articles dedicats a autors d'una zona geogràfica concreta, com en el cas de l'Empordà o la plana de Vic,¹⁹ així com en les antologies de dones.²⁰ Per acabar, si recuperem

16. Els diversos articles acadèmics publicats en revistes indexades així com els llibres i capítols de llibres sobre Anglada es podran consultar en els annexos de la tesi que actualment estem elaborant.

17. Posem «prescriptiva» entre cometes en el sentit que els alumnes i el mateix professorat en no poder escollir l'obra tenint en compte la realitat del seu centre, ho interpreten sovint com a obligatòria.

18. De les diverses obres consultades, només l'hem trobat a *Paraula encesa. Antologia de poesia catalana dels últims cent anys*, editat per Pere Ballart i Jordi Julià.

19. Per exemple: *Vint anys de poesia a Osona (1970-1989)*, d'Antoni Pladevall i Arumí (1990); *Maria Àngels Anglada*, de Montserrat Abelló publicada en la col·lecció «Dones il·lustres de les comarques gironines» (2009); *Poetes de l'Empordà (de la Renaixença ençà)*, de Joan Ferrerós (1986) o *Atlas literari de les terres de Girona segles XIX i XX* editat per Narcís-Jordi Aragó i Mariàngela Vilallonga (2003).

20. Per exemple: *Paisatge emergent. Trenta poetes catalanes del S. XX*, Montserrat Abelló [et al.] (1999); *Contemporànies. Antologia de poetes dels països catalans*, Vinyet Panyella (1999); *Esriptores. De Caterina Albert als nostres dies*, Nadala de la Fundació Lluís Carulla (2005); *Antologia de poesia catalana femenina*, Carme Riera (2003); *21 esriptores per al segle XXI*, Sam Abrams [et al.] (2004); *Dones poetes*, Lluïsa Cotoner [et al.] (2011); *Donasses: protagonistes de la Catalunya moderna: primera sèrie*, Marta Pessarrodona (2006); *Catalanes del XX*, Pilar Godayol [et al.] (2006); *Tradició i orfenesa: per a una genealogia de l'escriptora catalana del segle XX*, Lluïsa Julià (2007). De les 11 antologies de dones analitzades ha estat present en 9, el 80% d'elles.

el paper de la premsa, ens adonem que aquests darrers anys és puntualment present coincidint amb la publicació d'una obra pòstuma, d'una reedició o traducció, d'homenatges en resposta a aniversaris, o d'activitats que ens apropen el seu llegat literari en forma d'itineraris o disciplines artístiques. Notícies que, al capdavall, recullen la memòria literària de l'autora en la societat.

4.3. Salvaguarda patrimonial

Un cop analitzats els reconeixements i la recepció institucional de la figura i obra de Maria Àngels Anglada ens interessa identificar la localització del seu fons personal i conèixer com el gestionen les institucions que se n'ocupen. A priori destaquen clarament tres institucions que s'ocupen actualment de la salvaguarda del patrimoni literari de Maria Àngels Anglada: la Càtedra de Patrimoni Literari de la Universitat de Girona, la Biblioteca Carles Fages de Climent de Figueres i la família, en la figura de les seves filles.²¹

Va ser l'any 2004 a la Universitat de Girona quan es va crear la Càtedra M. Àngels Anglada de Patrimoni Literari, dirigida per la Dra. Mariàngela Vilallonga, i que recentment (octubre 2013) ha passat a anomenar-se Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada - Carles Fages de Climent. La seva creació, com recorda Vilallonga, «volia ser un homenatge a Maria Àngels Anglada perquè era una escriptora molt vinculada a la Universitat de Girona» (Vilallonga, comunicació personal, 15 de maig 2014).²² Naixia així el primer centre, en aquest cas una institució acadèmica, que vetllava, específicament i des de la professionalitat, el llegat d'Anglada.

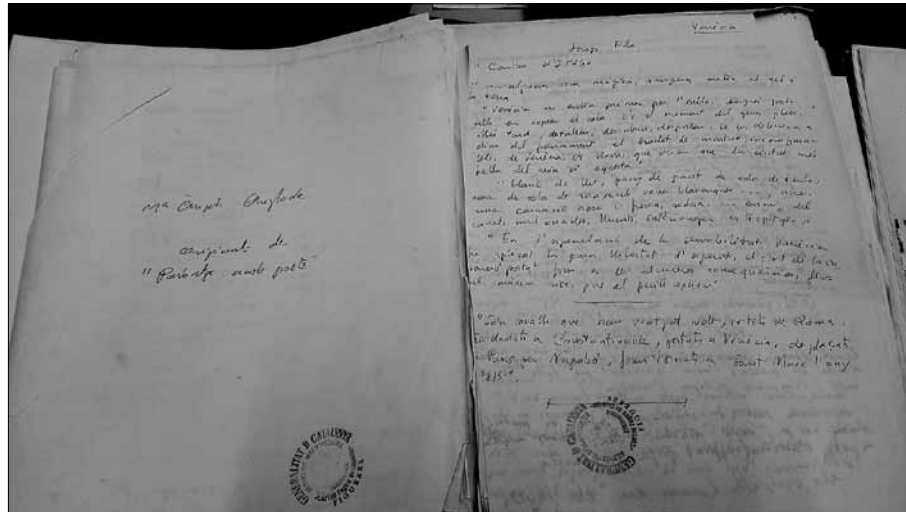
L'objectiu de la Càtedra és «perpetuar la memòria i estudiar l'obra dels escriptors que li donen nom, a través de jornades de treball, seminaris, cursos, estudis i publicacions destinats a contribuir a la divulgació d'una obra literària feta a l'ombra dels clàssics» (Càtedra de Patrimoni Literari, 2004).²³ A més, seguint la tasca d'Anglada, impulsa els estudis clàssics alhora que vol ser un espai de reflexió i debat entorn d'estudis sobre el llegat de Grècia i Roma a la cultura catalana. A banda, treballa sobre la relació entre la literatura i el paisatge, promovent estudis i creant itineraris literaris.

Precisament són diversos els itineraris literaris que ha creat i que recentment s'han anat posant en valor per al territori, com a eina per donar més presència social a la literatura, en aquest cas la literatura de Maria Àngels Anglada. Alguns s'han creat per iniciativa pròpia de la Càtedra, però la majoria són encarregats per institucions. Com l'itinerari *Maria Àngels Anglada a Vic*, elaborat per la Càtedra per encàrrec de l'Ajuntament de Vic, o *Maria Àngels Anglada a Figueres*, un iti-

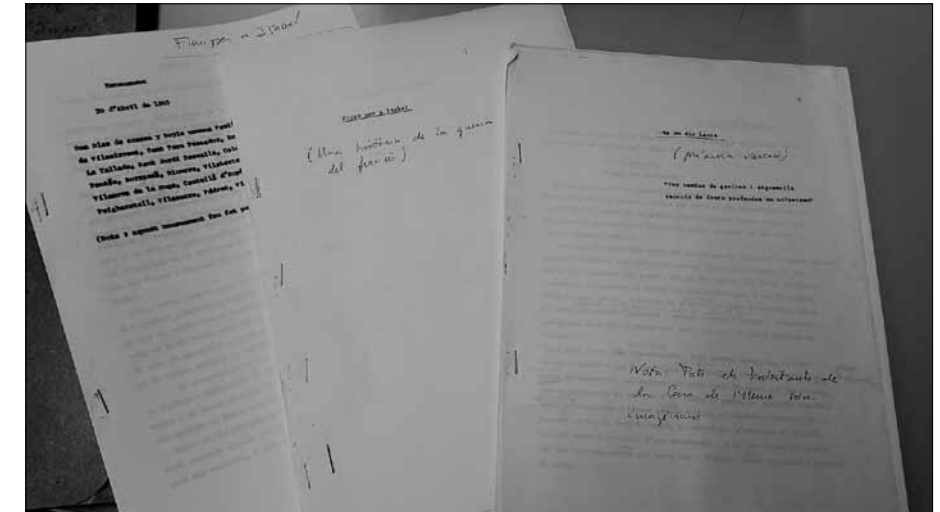
21. Els drets d'explotació de l'obra duren tota la vida de l'autor i 70 anys després de la seva mort, moment en el qual l'obra passa al domini públic.

22. Aquestes declaracions són fruit d'una entrevista que vam fer el 15.05.2014 a Mariàngela Vilallonga i que es podrà llegir completa en la tesi que elaborem.

23. Consultat al web de la Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada - Carles Fages de Climent. Dins *Presentació. Història i objectius* [en línia]. Girona: Universitat de Girona, 2004. <<http://www.udg.edu/catedres/M%C3%80ngelsAnglada/Presentaci%C3%B3/Hist%C3%B2riaioobjectius/ta-bid/9506/language/ca-ES/Default.aspx>> [Consulta: 2 desembre 2014]

Manuscrits de Maria Àngels Anglada conservats a la Biblioteca Carles Fages de Climent de Figueres.
Autor: Biblioteca Carles Fages de Climent.

nerari pensat i creat com un homenatge en el desè aniversari de la mort de l'autora. També existeix l'itinerari literari *Les Closes de M. Àngels Anglada*, organitzat junt amb el Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà, la Diputació de Girona i l'Ajuntament de Castelló d'Empúries. O el de *La casa de la literatura* que ofereix una ruta per la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona i entre els textos dels autors seleccionats hi ha Maria Àngels Anglada per la seva estreta relació amb la casa. I de cara al 2015 estan preparant *L'Empordà de Maria Àngels Anglada*.

Com a centre acadèmic que és, vetlla per conservar-ne la seva memòria literària i difondre-la a la societat a partir d'activitats acadèmiques, però també hem vist que organitza tot tipus d'activitats per tal d'arribar a un públic més ampli. Al llarg dels anys ha organitzat diverses conferències, cicles, taules rodones i d'altres activitats, també junt amb la Institució de les Lletres Catalanes, l'Institut d'Estudis Catalans o la Biblioteca de Figueres.²⁴ És, per tant, el centre que centralitza la gestió de la memòria literària d'Anglada i la representa, a més, dins la xarxa de patrimoni literari català Espais Escrits, nodrint-ne tots els continguts literaris referents a l'autora.²⁵

A més de la Càtedra, destaquem el paper de la Biblioteca Carles Fages de Climent de Figueres (BFCF) com a encarregada de vetllar i conservar part dels manuscrits de l'autora, que va cedir ella mateixa a partir dels anys 80. A la BFCF es conserven materials de *Viola d'Amore* i els manuscrits parcials o totals d'*Artemisia*, *El violí d'Auschwitz*, *Les Closes*, *No em dic Laura*, *L'agent del rei*, *Sandàlies d'escuma*, *Quadern d'Aram*, *La daurada parmèlia* i altres contes i *Paradís amb poetes - Paisatge amb poetes*,²⁶ a més de diversos materials sobre temes de l'Empordà o diversos poemes mecanografiats. Els diversos materials de cada obra estan desats en carpetes degudament referenciades, a més d'estar digitalitzats.²⁷

Aquest llegat pot ser consultat per investigadors i prèviament, tal com ens explica la directora Nati Vilanova, sempre es comenta a la família «perquè estiguin informats de qualsevol treball derivat de l'obra de M. Àngels Anglada». Per tal de donar a conèixer el material, des de la BFCF aprofiten aniversaris, efemèrides, etc. «per exposar alguns dels manuscrits en vitrines» (comunicació personal, 27 de desembre 2014).²⁸ El 2009, també van editar una Guia de lectura coincidint amb un club de lectura sobre *Quadern d'Aram*. I en el vintè aniversari de la pu-

24. Vegeu la pàgina web de la Càtedra de Patrimoni Literari.

25. Espais Escrits és una associació sense ànim de lucre que des del 2005 promou i divulga el patrimoni literari, tot articulant les relacions entre entitats, institucions i fundacions vinculades amb el llegat dels escriptors de la literatura catalana. La Càtedra de Patrimoni Literari és qui vetlla i s'ocupa exclusivament del patrimoni de Maria Àngels Anglada dins l'associació d'Espais Escrits i el projecte que se n'ha generat del Mapa Literari Català.

26. Aquesta informació l'hem extreta a partir de: AYENSA, Eusebi. «Apèndix. Notes explicatives i complementàries». *Obres completes de Maria Àngels Anglada*. Vol. 1. Barcelona: Edicions 62, 2001, i un document facilitat per la mateixa directora de la BFCF, Nati Vilanova.

27. Tot i que no es troben a Internet per qüestions de drets d'autor.

28. Les declaracions de Nati Vilanova, directora de la BFCF, són a partir d'unes preguntes que va respondre via c/e el 27 de desembre del 2014.

blicació d'*El violí d'Auschiwtz*, es va realitzar una exposició de diferents edicions i traduccions.

Per acabar hi hauria la família, concretament les filles d'Anglada, com a hereves de l'autora i en qui recauen els drets d'autor. Tenen l'última paraula en la gestió del patrimoni literari de la seva mare. A més, disposen del manuscrit de *Nit de 1911* i de *L'Àngel*, editats pòstumament. I també cal destacar el paper de Pontas Agency, que és qui professionalment s'ocupa de difondre l'obra literària de Maria Àngels Anglada des del 2011, per encàrrec de les filles d'Anglada.

4.4. Memòria i difusió social

Després de conèixer la recepció institucional del llegat de Maria Àngels Anglada i en qui recau la titularitat del seu fons literari volem conèixer si la gestió que se n'ha fet ha estat capaç de sobreviure el pas del temps i instal·lar-se en la memòria de la societat catalana. Volem saber si aquesta gestió més professionalitzada s'ha estès i n'han sorgit altres maneres de recordar-la. Sobretot a partir de disciplines artístiques que acostumen a calar d'una manera plàcida en la societat.

En aquest cas cal destacar la figura del cantautor Josep Tero que ha musicat diversos poemes d'Anglada que es recullen, entre d'altres, en el disc *Et deixaré la veu* (2003), i junt amb Ferran Martínez també són els responsables d'un muntatge escènic. A més de Tero, Anglada també ha estat musicada pels cantautors Rafael Subirachs i Joanjo Bosk, i no ens podem oblidar de la coral infantil vigatana Cor Cabriol que n'ha musicat una selecció de poemes i ha interpretat les diverses cançons escrites per Anglada.

A més de tenir en compte les disciplines artístiques, també ens interessa conèixer la presència que tenen les obres d'Anglada a les biblioteques. En total, el Servei de Biblioteques Públiques gestiona 53 obres diferents escrites per Maria Àngels Anglada amb un total de 5.600 exemplars, distribuïts en les 378 biblioteques i 11 bibliobusos donant servei a 404 municipis. Amb un préstec acumulat de 31.639,²⁹ si ens fixem en l'any natural del 2013 observem que els usuaris s'han emportat en préstec 3.141 obres d'Anglada en català i 2.915 el 2014. Respecte de les traduccions, aquestes tenen un préstec acumulat total de 472, que es redueix a 44 si tenim en compte l'any 2013 i a 65 si ens fixem en el 2014.

El violí d'Auswithz és sens dubte l'obra que està a més biblioteques, exactament a 343 biblioteques diferents, i té un préstec acumulat de 13.662, 1.684 el 2013 i 1.533 el 2014, superant de llarg la resta d'obres de l'autora. La seguiria *Quadern d'Aram*, que és present a 291 biblioteques amb un volum de préstec acumulat de 3.817, 624 préstecs el 2013 i 484 el 2014; i *Nit de 1911*, present a 304 biblioteques amb un préstec acumulat de 1.399, 76 el 2013 i 91 el 2014.

Si, a més, ens fixem en la presència de les obres d'Anglada als clubs de lectura veiem que el 2013 la Biblioteca Víctor Català de l'Escala va portar a terme la dinamització sobre *Nit de 1911*, la biblioteca de Sabadell - Vapor Badia i la biblio-

29. Les dades del préstec acumulat inclouen des que les obres entren a la biblioteca fins a finals de 2014.

Ruta literària de Maria Àngels Anglada als Aiguamolls de l'Empordà. Autor: Jordi Miquel. Arxiu de la Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada - Carles Fages de Climent 2015.

teca El Castell, de Vacarisses, van portar a terme un club de lectura sobre *El violí d'Auswithz*. I també la Biblioteca Sofia Barat de Barcelona va dinamitzar *Les Closes*, dins el programa Espais Llegits.³⁰ Aquest mateix projecte va facilitar que el 2014 es llegís *Les Closes* a la Biblioteca Sant Valentí de Navarces, a la Biblioteca Comarcal Sebastià Juan Arbó d'Amposta i a la Biblioteca Pública Terra Baixa del Vendrell.³¹ A més, tant la Biblioteca Joan Triadú de Vic com la Biblioteca Carles Fages de Climent de Figueres tenen una col·lecció local que acull la seva obra, i en la qual es vetlla perquè hi tingui un lloc especial.³²

Per anar acabant ens fixarem en les reedicions i les traduccions de l'obra d'Anglada, un ítem que ens marcarà el consum de la seva obra. Tant l'obra més reeditada com la més traduïda és *El violí d'Auswithz*, de la qual també se n'ha fet una

30. Respecte del Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona, des de la Gerència de Serveis de Biblioteques (SGB) només ens poden proporcionar les dades dels títols que gestionen ells directament.

31. Espais Llegits és un programa organitzat pel Servei de Biblioteques de Catalunya i Espais Escrits amb la intenció d'apropar els clàssics catalans a les biblioteques públiques. Cal fer evident que el 2013, Any Espriu, la majoria de les 10 biblioteques que poden optar gratuïtament al programa van demanar *Laia*, d'Espriu.

32. Totes les dades referents al Servei de Biblioteques ens les han facilitat des del Servei de la Generalitat i des del Servei de la Diputació de Barcelona, respectivament. Hem analitzat les dades dels anys 2013 i 2014.

versió en braille. Han estat deu les editorials que s'han interessat per publicar-la, i ha estat traduïda a 14 idiomes diferents, seguida d'*El Quadern d'Aram*, publicada a cinc editorials diferents i traduïda a quatre idiomes. Precisament el 2013 *El violí d'Auswizh* acumulava més de 100.000 exemplars venuts.³³

A nivell de presència física a la societat ens interessa conèixer el nombre de carrers, places i edificis que porten el seu nom.³⁴ En aquest sentit, a Vic, la seva ciutat natal, trobem el Parc Maria Àngels Anglada, a la Garriga existeix una plaça amb el seu nom i a Malgrat de Mar, un passeig. A Barcelona hi trobem uns jardins, i a Figueres, ciutat on va viure i morir, una avinguda i un col·legi. També trobem carrers que porten el seu nom a Salt, Girona, Palamós, l'Armentera i Vilafant, a Moià i Cambrils, Granollers i Vilablareix. Maria Àngels Anglada també ha estat votada en un procés participatiu realitzat el març del 2010 a Palafrugell de dones que mereixen un carrer.

I per acabar, la seva presència virtual a la xarxa passa per plataformes, webs i projectes destacats de la literatura catalana com: LletrA, la literatura catalana a Internet; el web Escriptors en Llengua Catalana; el projecte de l'ILC *Qui és qui*, i la web d'Espais Escrits. A més, també té un perfil propi de *facebook* i de *twitter*, gestionats per la Càtedra de la Universitat de Girona. Recordem que hi ha exposicions virtuals en actiu i també és present a l'Atles Literari de les Terres de Girona, Endrets, el Mapa Literari Català d'Espais Escrits i a l'APP que se n'ha creat.

5. Conclusions

Per concloure, podem afirmar que Maria Àngels Anglada és present, avui dia, a la societat catalana. Si *Les Closes* va ser l'obra que la va donar a conèixer, ha estat gràcies a la seva trajectòria constant i sobretot a partir d'*El violí d'Auswizh* que ha passat a la memòria col·lectiva. Ho demostren tant les nombroses edicions com les traduccions que se n'han fet, així com la seva presència a les biblioteques i el consum a través dels préstecs bibliotecaris.

Els diversos premis que va guanyar en vida i els petits però constants homenatges que se li han dedicat, en forma de conferències, llibres o activitats diverses, especialment en el desè aniversari de la seva mort, han permès mantenir viva la seva memòria i fer-la present entre la ciutadania. Les seves obres són presents al 85% dels municipis del país. Places i carrers de ciutats com Barcelona, Girona, Figueres, Vic i Granollers porten el seu nom. I és present en els principals projectes digitals sorgits entorn de la literatura catalana.

En qualsevol cas també cal destacar la tasca de gestió i difusió de la memòria literària d'Anglada que centralitza la Càtedra de Patrimoni Literari Anglada - Fages de Climent de la Universitat de Girona. Precisament, ja en vida, Anglada va

33. Les diverses traduccions i reedicions es podran consultar en l'annex de la tesi doctoral. La dada dels 100.000 exemplars venuts s'ha extret d'una notícia de Jordi Nopca apareguda al *Diari Ara* el 26 d'octubre del 2013.

34. Precisament un web dissenyat per l'Institut Català de les Dones recull el nombre de carrers amb nom de dona que hi ha a Catalunya, també s'han tingut en compte el web *Callejero* i *Google Maps*. La dada de Palafrugell l'hem tret de *Wikipedia*.

tenir molta relació amb la Universitat de Girona, atès que va ser la persona que l'Institut d'Estudis Catalans va nomenar com a representant al Consell Social de la Universitat. A més, amb Mariàngela Villalonga, qui la dirigeix, compartien la passió pel món clàssic. Per tant, fruit del llegat i la xarxa de relacions que Anglada va gestar en vida, anys després de la seva mort es va crear una càtedra que, com afirma la mateixa Villalonga, «volia ser un homenatge a Maria Àngels Anglada».

Sense oblidar-nos de la Biblioteca Carles Fages de Climent de Figueres que conserva el fons documental de l'autora i el posa a l'abast dels estudiosos que ho sol·licitin. També cal destacar el paper dels consistoris públics de Figueres i de Vic, les principals ciutats de l'autora que exploten, respectivament, una ruta literària.³⁵ A més d'iniciatives privades i anònimes que sovint queden amagades però que permeten mantenir viu el llegat literari de l'autora.

Una memòria, la de Maria Àngels Anglada, geogràficament present a Vic, Figueres i Girona, i per extensió a la resta de Països Catalans.

Tanmateix, podem afirmar que la institució acadèmica va a un ritme diferent. Mentre *Les Closes* o *El violí d'Auswizh* han quedat fixades en la memòria de diverses generacions, la institució acadèmica no s'hi ha posat a fons. La presència d'Anglada a les antologies és minsa i existeixen insuficients articles publicats en revistes indexades internacionals. A més és molt poc visible en congressos, jornades i simposis de fora de les nostres fronteres. Tampoc no se li ha dedicat cap tesi doctoral. Ens podríem preguntar si és degut a la seva condició de dona, perquè no s'adequa al cànon, o ambdues coses. Preguntes a les quals possiblement la perspectiva del temps donarà resposta.

Bibliografia

AYENSA, Eusebi. «Apèndix. Notes explicatives i complementàries». A: ANGLADA, Maria Àngels. *Obres completes de Maria Àngels Anglada*. Vol. 1. Barcelona: Edicions 62, 2001, p. 802-833.

AYENSA, Eusebi; FOGUET, Francesc (eds.). *Incitació a la lectura: articles de crítica literària*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008.

— *Compromís de poeta: articles de M. Àngels Anglada*. Vic: Eumo, 2009.

BALLART HERNÁNDEZ, Josep; JUAN I TRESSERRAS, Jordi. *Gestión del patrimonio cultural*. Barcelona: Ariel, 2001. 238 p.

BERNAL, Maria Carme; RUBIO, Carme. «L'experiència autobiogràfica, l'art i el compromís ètic de l'escriptor: tres eixos de la narrativa de Maria Àngels Anglada». *Ausa* [Vic], XXIV, núm. 166 (2010), p. 615-622.

BLOOM, Harold. *El Cànon Occidental*. Barcelona: Columna, 1995.

35. A la ciutat de Vic han existit més rutes literàries entorn l'autora, com la que es va crear per commemorar el desè aniversari de la seva mort, ruta literària de Maria Àngels Anglada al barri del Seminari Vell, organitzada per l'Associació d'activitats econòmiques del barri del Seminari Vell. O la Ruta literària de Vic, organitzada pel Patronat i a càrrec de Pere Tió, amb especial èmfasi sobre l'autora Maria Àngels Anglada. Cap de les dues, però, es porta a terme d'una manera periòdica avui dia.

- CASEY, Edward S. *The World, the text, and the critic*. [S.l.]: Vinatge, 1991.
— *The Fate of Place: a Philosophical History*. Berkeley, etc.: University of California Press, 1998.
- DAVALLON, Jean. «The Game of Heritagization». A: ROIGÉ, Xavier; FRIGOLÉ, Joan (eds.). *Constructing cultural and natural heritage: parks, museums and rural heritage*. Girona: Documenta Universitaria, 2010, p. 39-62.
- DUCH, Lluís. *La Substància de l'efímer: assaigs d'antropologia*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.
- ESPAIS ESCRITS (ed.). *Literatura, territori i identitat. La gestió del patrimoni literari a debat*. Girona: Curbet Edicions, 2011.
- EVEN-ZOHAR, Itamar. *Papers in culture research*. Tel Aviv: Unit of Culture Research, Tel Aviv University, 2010, 251 p. [Electrònic]
- FOGUET I BOREU, Francesc. *M. Àngels Anglada: passió per la memòria*. Barcelona: Pòrtic, 2003.
- GIRALT I RADIGALES, Jesús (ed.). *Gran diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998, 1.781 p.
- MICHAUD, Yves. «El Turisme com a indústria, la cultura com a turisme». *Nexus. Revista Semestral de Cultura* [Barcelona], núm. 30 (2003), p. 6-15.
- MUNMANY, Mireia. «Rutas literarias en Catalunya. Estado de la cuestión desde una perspectiva de género». A: BOURDEAU, Laurent; MARCOTTE, Pascale; HABIB SAIDI, Mohamed (eds.). *Routes touristiques et itinéraires culturels, entre mémoire et développement*. Quebec City: Université, Laval, 2012. [Electrònic]
- OLSEN, Tillie. *Silences*. Londres: Virago, 1980.
- PRATS, Llorenç. «El concepto de patrimonio cultural». *Universidad de Barcelona, Política y Sociedad*, 27 (1998), p. 63-76.
- TODOROV, T. *La Literatura en perill*. Barcelona: Galàxia Gutenberg, 2007, 101 p.
- TORRENTS, Carme. «El patrimoni literari català i consum cultural». A: TORRENTS, Ricard; CODINA, Francesc (eds.). *Miscel·lània Ricard Torrents: Scientiae patriaeque impendere vitam*. Vic: Eumogràfic, 2007, p. 595-607.

Antologies

- ABELLÓ, Montserrat. *Maria Àngels Anglada*. Bellcaire: Vitel-la, 2009. (Dones Il·lustres de les Comarques Gironines)
- ABELLÓ, Montserrat; AGUADO, Neus; JULIÀ, Lluïsa (eds.). *Paisatge emergent. Trenta poetes catalanes del S. XX*. Barcelona: La Magrana, 1999.
- ABRAMS, Sam. *21 escriptors per al segle XXI*. Barcelona: Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona: Proa, 2004.
- ARAGÓ, Narcís-Jordi; VILLALONGA, Mariàngela (ed.). *Atles literari de les terres de Girona segles XIX i XX*. Girona: Diputació de Girona, 2003.

- BALLART, Pere; JULIÀ, Jordi (ed.). *Paraula encesa. Antologia de poesia catalana dels últims cent anys*. Barcelona: Viena Edicions, 2012.
- COTONER, Lluïsa [et al.]. *Dones poetes*. Vic: Servei de Publicacions de la Universitat de Vic, 2010.
- Escriptores. De Caterina Albert als nostres dies*. Barcelona: Fundació Lluís Carulla, 2005.
- FERRERÓS, Joan (ed.). *Poetes de l'Empordà (de la Renaixença ençà)*. Figueres: Carles Vallès-Editor, 1986.
- GODAYOL, Pilar (ed.). *Catalanes del XX*. Vic: Eumo, 2006.
- JULIÀ, Lluïsa. *Tradició i orfenesa: per a una genealogia de l'escriptora catalana del segle XX*. Palma de Mallorca: Lleonard Muntaner, 2007.
- PANYELLA, Vinyet (ed.). *Contemporànies. Antologia de poetes dels països catalans*. Tarragona: Edicions El Mèdol, 1999.
- PESARRODONA, Marta. *Donasses: protagonistes de la Catalunya moderna: primera sèrie*. Barcelona: Destino, cop. 2006.
- PLADEVALL I ARUMÍ, Antoni. «Vint anys de poesia a Osona (1970-1989)». *Ausa* [Vic], XIV, núm. 125 (1990), p. 147-162.
- RIERA, Carme. *Antologia de poesia catalana femenina*. Il·lustracions: Eulàlia Satriola. Barcelona: Mediterrània, 2003.

Recursos electrònics o en línia

- BOLOIX, Gabriel. *Maria Àngels Anglada* [En línia]. Barcelona: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. <http://www.escriptors.cat/autors/angladama/pagina.php?id_sec=234> [Consulta: 20 novembre 2014]
- Càtedra de Patrimoni Literari Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada- Carles Fages de Climent [En línia]. Girona, 2004 <<http://www.udg.edu/catedres/M%C3%80ngelsAnglada/Presentaci%C3%B3/tabid/5829/language/ca-ES/Default.aspx>> [Consulta: novembre 2014]
- Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya, Biblioteca de Catalunya. *Revistes Catalanes amb Accés Obert*. [En línia]. Barcelona. <<http://www.raco.cat/index.php/raco>> [Consulta: octubre 2014]
- Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya. *Tesis Doctorals en Xarxa*. [En línia]. <<http://www.tdx.cat/>> [Consulta: octubre 2014]
- Espais Escrits. *Espais Escrits Xarxa del Patrimoni Literari Català* [En línia]. Folgueroles, 2007. <<http://www.espaisescrits.cat>> [Consulta: novembre 2014]
- Espais Escrits. *Mapa Literari Català* [En línia]. Folgueroles, 2010. <<http://www.mapaliterari.cat>> [Consulta: novembre 2014]
- Grup62. *Història del Premi Octavi Pellissa*. [En línia]. Barcelona <<http://www.grup62.cat/premi-premi-octavi-pellissa-seccio-historia-36.html>> [Consulta: octubre 2014]

- Grup d'Estudis de Literatura Catalana Contemporània. *Traces: Base de dades de llengua i literatura catalanes* [En línia]. Bellaterra: Departament de Filologia Catalana de la UAB <<http://projectetraces.uab.cat/index.php/project/la-base-de-dades/>> [Consulta: maig- octubre 2014]
- Institució de les lletres catalanes*. [En línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2013. <<http://www.lletrescatalanes.cat/ca/>> [Consulta: octubre 2014]
- Institut Català de les Dones. *Nomenclàtor de Catalunya de carrers amb nom de dona*. [En línia]. Barcelona: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, 2014. <<http://carrersdones.icgc.cat/icd/index.html#8/41.432/1.857>> [Consulta: novembre 2014]
- Ministeri d'Educació, Cultura i Esports. *ISBN* [En línia]. Madrid. <<http://www.mcu.es/webISBN/tituloSimpleDispatch.do>> [Consulta: novembre, 2014]
- NOPCA, Jordi. *Un violí perfecte*. [En línia]. Barcelona: Ara Llegim (dissabte, 26 d'octubre del 2013). <http://www.traces.uab.es/tracesbd/ara/2013/ara_a2013m10d26p45sarallegim.pdf> [Consulta: novembre 2014]
- SOLDEVILA, Llorenç. Endrets [En línia]. Vic: Universitat de Vic. <<http://www.endrets.cat>> [Consulta: novembre 2014]
- Universitat de Girona. *Càtedra de Patrimoni Literari Maria Àngels Anglada-Carles Fages de Climent*. [En línia]. Girona: Universitat de Girona. <<http://www.udg.edu/cmaa>> [Consulta: desembre 2014]
- Universitat Oberta de Catalunya. *Lletra. La literatura catalana a Internet*. [En línia]. <<http://lletra.uoc.edu/>> [Consulta: octubre 2014]
- La Vanguardia Hemeroteca. [En línia] Barcelona: La Vanguardia Edicions, SL. Grup Godó de Comunicació. <<http://www.lavanguardia.com/hemeroteca/index.html>> [Consulta: novembre, 2014]
- Viquipèdia. L'enciclopèdia lliure. *Maria Àngels Anglada i d'Abadal*. [En línia]. <http://ca.wikipedia.org/wiki/Maria_%C3%80ngels_Anglada_i_d%27Abadal> [Consulta: novembre 2014]

Agraïments

A les seves filles Mariona i Rosa Geli; a Mariàngela Vilallonga i Anna Perera de la Càtedra de Patrimoni Literari; a Nati Vilanova de la Biblioteca Carles Fages de Climent; a Carme Fenoll, Jordi Llobet i Marta Cano del Servei de Biblioteques, i a Esther Vilar de la Biblioteca de Catalunya, gràcies per totes les dades facilitades. A Carme Torrents, directora de la Fundació Jacint Verdaguer i secretària d'Espais Escrits; a Lúcia Munmany, a Manel Daví i a les sorprenents directores de tesi Pilar Godayol i Montserrat Comas, gràcies per la vostra lectura i la vostra experiència.